

The Greek Review of Social Research

Vol 4 (1970)

4-5

Η συμμετοχή των εργαζομένων εις τας επιχειρήσεις, υπό Ιωάννου Δ. Βαρδακούλα

Π.Α. Σινόπουλος

doi: [10.12681/grsr.516](https://doi.org/10.12681/grsr.516)

Copyright © 1970, Π.Α. Σινόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Σινόπουλος Π. (1970). Η συμμετοχή των εργαζομένων εις τας επιχειρήσεις, υπό Ιωάννου Δ. Βαρδακούλα. *The Greek Review of Social Research*, 4, 274–275. <https://doi.org/10.12681/grsr.516>

Ἡ Συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ὑπὸ Ἰωάννου Δ. Βαρδακουλά, Ἀθήναι 1970, 220 σελ.

Ἡ Ἑλλάς ἀποφέρει χρονίως ἀπὸ τὸν ἰωσιτατισμὸν καὶ τὸν φραγκοβαντισμὸν. Οἱ ἐκπρόσωποι καὶ τῶν δύο αὐτῶν ρευμάτων ἤπληξαν ἀνάκαθεν ἀντίθετοι πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀγωνιζόμενοι νὰ ἐκρίνουν τὰς ἐπιβιώσεις τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ αἱ ὁποῖαι δὲν συμφέρουν εἴτε μὲ τὸς διαφόρους «νεωτερισμούς» τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, εἴτε μὲ τὴν μὴ δυναμικὴν ἀντίληψιν περὶ Ἀρχαιότητος.

Ἐν τούτοις ὁ Νεσελιτισμὸς ἀποτελεῖ κείμενον, ὅπου ἀναχωνόμεναι ἀθρόοις ἀλλὰ θετικὰς τὰ στερεὰ στοιχεία τοῦ παρελθόντος του, ἐνθὶ οἱ ἐκαστοτε ὁπαδοὶ τῶν ὡς ἄνω ἀντιπαραδοσιακῶν τάσεων, θέλοντες καὶ μὴ, ὑποκλίνονται πρὸ τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως, ὅποτε «εἰσβάλλει» αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἀλλοδαπὴν, φορδῆνας «φράγικα», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Παπαδιάμαντης.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτὴν τὴν ἀντιρεαλιστικὴν μαγίαν, ἐγράφοντες πρὸ ἐπιάν: «Εἶναι πάντως ἀπαράσιτον νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν μὲ σύστημα καὶ πάθος, ὅτι μᾶς προσφέρει ὁ ἑλληνικὸς χῶρος, ὅχι μόνον διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ ὁικονομία μας, ἀλλὰ διὰ ν' ἀποκτήσῃ μίαν ὄψιν πλέον, καὶ ἰδικίη τὴν καθαρὰς ἑλληνικὴν προσωπικότητα» (ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Κόσμος», 11 Νοεμβρίου 1967).

Ἐφορμὴν διὰ παρομοίας σκέψεις μᾶς δίδει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἰωάννου Δ. Βαρδακουλά Ἡ Συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου ἐξετάζονται τὰ αἰτία τὰ ὅποια φώδησαν εἰς τὴν διαμορφώσιν τοῦ θεσμοῦ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος ἀναλύεται ἡ ἔννοια τῆς Συμμετοχῆς καὶ ὁ τρόπος ὀργανώσεως τῆς ὑπὸ Συμμετοχῆν ἐπιχειρήσεως. Εἰς τὸ τρίτον μέρος ἀναφέρονται αἱ μορφαὶ τῆς Συμμετοχῆς καὶ ἀναλύονται συγγενικοὶ θεσμοί. Εἰς τὸ τέταρτον μέρος ἐκτινέται ἡ διάφορη θεωρία αἱ διατυπωθεῖσαι διὰ τὸν θεσμόν τῆς Συμμετοχῆς. Ἀκολουθεῖ ἡ ἐκθεσις τῶν πορισμάτων τοῦ συγγραφέως.

Ὁ συγγραφεὺς μὲ τὸ ἔργον του αὐτὸ δίδει συγκλονιστικὸν κτύπημα εἰς τὰς ὀλιστικὰς ἀντιλήψεις αἱ ὁποῖαι εἶχον θεωρηθῆναι τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐμπόρευμα, μὲ ἀποτελεσμα μὴ δύναται «ν' ἀναποκριθῇ ἡ ἐπιχειρήσις εἰς τὸ ἐπιμόνον αἴτημα διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος», παρ' ὅλην τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐξειληγμένων τεχνολογικῶν γνώσεων (σ. 120). Ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ ὅτι εἶναι ἀπαράσιτος «ἡ ἐξευρέσις ἐνός νέου σχήματος ἐργασίας εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ὑπὸ τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐνταξίς τοῦ ἐργαζομένου εἰς τὸ σύνολον τῆς ἐν αὐτῇ ἐργασίας καὶ ἡ, ἀντὶ τῆς μηχανικῆς πλεωρίας τῆς ἀποδόσεως, ἀξιολόγησις τῆς προσωπικότητος, ἡ ὁποῖα θὰ ἐκτελέσῃ

τὴν ἐργασίαν αὐτήν». Καὶ τὸ «νέον σχῆμα» τὸ ὁποῖον προτείνει ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἡ Συμμετοχὴ, μὲ τὴν ὁποῖαν «δημιουργεῖται μετὰ τῆς ἠγεσίας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐργαζομένων μία κοινότης, εἰς τὰ πλαίσια τῆς ὁποίας ἀναλαμβάνουν οὗτοι ἀμοιβαίως τὴν ἐνθύνον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνωτέρας ἀπὸ κοινὸν ἀποδόσεως, εἰς τὴν διανομὴν τῶν ὠφελῶν τῆς ὁποίας συμμετέχουν, ἰεριστάνενοι ὅπως εἰς συμμετώχους». Ὑπὸ τὴν τοιαύτην συμμετοχικὴν τάξιν διὰ τῆς ὁποίας, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐπαυαλεῖ εἰς τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν ἡ διαταραχθεῖσα ἰσορροπία καὶ ἡ κοινωνικὴ εἰρήνη, ὁ ἐργαζόμενος, ἀφοῦ ὑπέστη ὀδύνην ὀδοκμασίαν, ἀνακτῶν τὴν κοινωνικὴν του αὐτοτέλειαν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς προσωπικότητός του, συμμετέχει εἰς τὴν ἀνθρώπινην κοινωνίαν ὡς ἰσότημον μέλος». (σ. 23).

Τοιοῦτρόπως ἡ Συμμετοχὴ δὲν ἀνταποκρίνεται μόνον εἰς τὸ αἶτημα διὰ τὴν προβολὴν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δημιουργεῖ καταλλήλους προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐξῆδόν του ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ἀνεκδικήσεως. Διότι ἡ «αὐξήσις τοῦ ἐργατικοῦ εισοδήματος καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτου ἀπαλλαγὴ τοῦ ἐργαζομένου ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς νοοτροπίας τῆς ὁμάδος, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν ὄσους, τὸ γε νῦν, ἀναζητεῖ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, σημαίνουν τὸ τέλος τῆς προλεταριακῆς συνειδήσεως καὶ ὁρθετικῶν μίαν νέαν ἐποχὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρώπότητος, βασιζομένην εἰς τὴν ἠθελμίαν, ἐνευσιεῖθον συνερρασιασιν, ἡ ὁποῖα θεμελιούται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος καὶ προάγει, μετὰ τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὴν ἀδελφουσύνην». (σ. 199).

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον «συνδέονται οἱ ἐργαζόμενοι μὲ τὴν ἰδεολογίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀνεπτόξεως», ἐνθὶ ἡ αὐξήσις τοῦ ἔθνικοῦ εισοδήματος, ἡ ὁποῖα ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν Συμμετοχὴν, ὑπηρετεῖ τοὺς σκοπούς τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς (σ. 193-4). Ἐπι πλέον, ὁ συγγραφεὺς τονίζει καὶ ἐν βασικῶν πλεονεκτημάτων τῆς Συμμετοχῆς, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τὸν παγκοσμίον πληθωριστικὸν πιέσμον καὶ τῶν τάσεων δι' αὐξήσεως τῶν ἀμοιβῶν τῆς ἐξηρητημένης ἐργασίας, παρουσιάζεται ὡς σάνις σωτηρίας: «Ἡ ὀλικὴ ὁμῶς συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, λόγῳ τῆς Συμμετοχῆς, αὐξάνει τὰ εισοδήματα αὐτῶν, χωρὶς τὸν κίνδυνον πληθωριστικῶν τάσεων, λόγῳ τῆς παραλλήλου αὐξήσεως τῆς ποσότητος τῶν διαθεσίμων ἀγαθῶν. Καὶ ὅχι μόνον αὐξάνει τὰ εισοδήματα, δι' ὃν ὁ ἐργαζόμενος συμμετέχει εἰς τὴν προκύπτουσαν εὐμερίαν καὶ πρόδοον, ἀλλὰ τὸ σπουδαίον ὁ ἐργαζόμενος-συμμέτοχος συνειδητοποιεῖ ὁλοκῶν καὶ περισσότερον τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ προστασία αὐτοῦ—ἀπαίτησις δικαία καὶ ὀχι ἐκδῶλως φιλανθρωπία—δὲν εἶναι τὸσον πρόβλημα διανομῆς, ὅσον ἀνυπόθεως τὸν παραγωγικὸν δυνατοτήτων τῆς

ἐπιχειρήσεως, τὴν ὁποῖαν πραγματοποιεῖ ἡ Συμμετοχὴ». (σ. 195-6).

Εἰς τὸ σημείον αὐτὸ θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι δὲν βλέπομεν νὰ ἀποτελῇ ἡ Συμμετοχὴ τὸ σύστημα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ λύσῃ πλήρως τὸ πρόβλημα τοῦ αἰτήματος περὶ αὐξήσεως ἀποδόχων. Ἰσὸς ὁ συμμετόχος δὲν θὰ προβάλλῃ ἀπαίτησις, προσπαθῶν νὰ αὐξήσῃ τὰ εισοδήματα του μὲ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος του· ἀλλὰ δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ ἀποφύγῃ τελικῶς τὸ αἶτημα τῆς αὐξήσεως τοῦ εισοδήματος, καθ' ὃν χρόνον ὁ διαφρησις θὰ τὸν κατατρωγῇ καὶ θὰ τὸν πιεξῇ νὰ διαθέτῃ συνεχῶς περισσότερα ἀπὸ ὅσα του ἐπιτρέπει ἡ παραγωγικότης του. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ὁ ἐργαζόμενος θὰ ἀισθάνεται καὶ πάλιν ὅτι δὲν «συμμετέχει εἰς τὴν προκύπτουσαν εὐμερίαν καὶ πρόδοον». Ἐξ οὗτων προκύπτει ὅτι ἡ Συμμετοχὴ, ἡ ὁποῖα ἀνταποκρίνεται εἰς ὀυσιαστικὰ αἰτήματα τῆς ἐποχῆς μας καθὼς καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἀναπτυσσομένων οἰκονομιῶν, ἐμφανίζεται ἀποξενωμένην ὅταν ἐκφορεῖται ἐντὸς τῶν πλαισίων μιᾶς ἀφηνιασμένης Καταναλωτικῆς Κοινωνίας καὶ οὐδέποτε ἡ Συμμετοχὴ θὰ δυνήθῃ νὰ ὀλοκληρῶσῃ τὰς ἐπιδιώξεις τῆς, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐκ τῶν ὄντων ἀνευ, διὰ νὰ σωθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, δταν αὐτὴ ἡ Κοινωνία, ἡ ὁποῖα ἔχει χάσει τὴν σφίσησιν τοῦ μέτρου, μὴ ὀδηγεῖ ὅχι μόνον εἰς τὸν ἐκβαρβαρισμὸν—ἐφ' ὅσον μὴ ἐκπαιδεῖται νυχθημερινὸς ἐπὶ τῶν νὰ μὴ «φιλοκαλοῦμεν μὲ εὐτελείας—ἀλλὰ καὶ εἰς ἰδιοῦτον δουλείαν, δταν τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας ὀδηγοῦν κατ' ἀελαῖον τρόπον εἰς τὴν ἱκανοποίησιν αὐτοχρημα πλεασματικῶν ἀναγκῶν.

Ἄλλὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Βαρδακού ἂ ἔχει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὸ πλεονέκτημα νὰ συγκινῇ βαθύτατα τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν, ὑποστηρίζον ὅτι ἡ Συμμετοχὴ εἰς τὴν θεσμοῖς ἑλληνικῶν, Βεβαίως, ὡς ἀφρητρίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς Συμμετοχῆς θεωροῦν τὸ ἔτος 1896, ὅτε αὐτὸ τὸ καταστατικὸν τοῦ Ἰδρυμάτος Karl Zeiss καθιερώθη ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ κέρδη του. Μεταπολεμικῶς, ὁ θεσμὸς ἐφηρομῆσθι εἰς πολλὰς χώρας, εἰς μέσο συλλογικῶν συμβάσεων εἴτε βάσει νόμου ἢ συνταγματικῶν διατάξεων. Ἄλλὰ ὁ συγγραφεὺς διαβεβαίονει ὅτι πρῶτην ἐφαρμογὴν τοῦ θεσμοῦ εἰς τὸν κόσμον ἔκαμε «ἡ ἐν Ἀμεταλικίῳ, ἀναβίωσασα, κατ' Ἰανουαρίῳ τοῦ 1780, Κοινὴ Συντροφία τῆς Θεταλίας» (σ. 43)—ἡ ὁποῖα ἀπὸ παλαιότερον, ὡς γνωστόν, τὸσον ἔχει συζητηθῇ καὶ θαυμαστῶς διεθνώσῃ. Ἐπι πλέον προσθέτει ὅτι ἐν ἀντιπαράθεσιν αἱ πνευματικαὶ καὶ ἠθικαὶ βάσεις εἰς τὰς ὁποίας εἶχε στηρηθῇ ἡ Κοινὴ Συντροφία τῆς Θεταλίας πρὸς ἐκείνας τοῦ Ἰδρυμάτος Karl Zeiss εἶναι φανερά ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος», (σ. 49-50). Τέλος συμπεραίνει ὅτι «ἡ ἰδέα τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι ἀκόμη παλαιότερα εἰς τὸν ἑλληνικὸν χρόνον» (σ. 44). Πράγματι, ὁ καθηγητῆς κ. Δημ. Γρ. Τράκουαν βλέπει

ήδη και εις τὴν ἐποχὴν τοῦ Βυζαντίου «τὴν ἀπρόσωπον τῶν τῆς κοινοβιακῆς ἐξισοπέδοσας τῶν πιστῶν», ἐνθ' αἱ νεοελληνικαὶ κινήσεις (...) ἤσαν κοινοπραξίαι στρατευομένης» (Δημ. Γρ. Τσάκωνα, «Κοινωνιολογία καὶ φιλοσοφία τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ», Ἐπιθεωρήσεις Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, τεύχος 2-3, σσ. 81-2). Καὶ ὅταν ὁ συγγραφεὺς προτείνει νὰ ἀποκαταστήσωμεν εἰς τὴν χώραν μᾶς καὶ δὴ εἰς τὸν χρόνον τῆς οικονομίας τοῦ πνεύματος τοῦ κοινοτισμοῦ, διὰ τῆς Συμμετοχῆς» (σ. 205), ἐνθυμούμεθα πάλιν τὸν κ. Τσάκωνα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἐτη τονίζει ὅτι «ὁ Νεοελληνικὸς κόσμος μόνον διὰ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν παράδοσιν δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ μίαν ὁμαλὴν τάξιν». (Δημ. Γρ. Τσάκωνα, Προβλήματα Ἑλληνικότητος, (κείμενα δημοσιευθέντα περιοδικῶς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν), Ἀθήναι 1970, σ. 32).

Π. Α. ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ Διοίκησις, ὑπὸ Χριστοῦ Κ. Μιχάλου, ἔκδοσις Gutenberg, Ἀθήναι 1969.

Κατὰ περισσότερον ἀπὸ μία ἄλλη παρουσίασις βιβλίου δὴ ἤθελα νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ σημεῖωμά. Καὶ τοῦτο διότι πάλαι ἐπιθυμία μου ἦτο νὰ συνθέσω μίαν κάπως ἐκτενῆ μελέτην περὶ γραφειοκρατίας, παρακινουμένης πρὸς τοῦτο ὑπὸ ταιμασιωρῶν τῶν ὁποίων μὴ προσέφερον ὀφραμένον ὑπὸ κινήσεως. Ἄνευρον λοιπὸν εἰς τὴν οικογενειακὴν βιβλιοθήκην τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Χρ. Μιχάλου Ἡ Διοίκησις, προτιθέμενος νὰ τὸ χρησιμοποιήσω ὡς βιβλιογραφικὸν βοήθημα. Μετὰ τὰς πρῶτας σελίδας ὅμως ἀνέλθοντες ἐν μεγάλῃ ἡν χαρᾷ ἐν τῇ μελέτῃ «πειρὴ γραφειοκρατίας» εἶχεν ἤδη γραφῆ, καὶ μάλιστα ὅπως τὴν ἀνερευνήσῃ ἐν: Μελέτη «κατὰ γραφειοκρατίας». Τοῦτο πιστεύω ὅτι δικαιολογεῖ τὸν ἐνθουσιασμόν μὴ τὸν ὁποῖον παρουσιάσθαι τὴν Διοίκησιν.

Ἡ καλύτερη παρουσίασις τοῦ βιβλίου θὰ ἦτο ἡ ἀντιγραφή του. Καὶ τοῦτο διότι εἶναι ὅσον συμπετυκνωμένη ἡ ὁδία, ὅπως περαιτέρω συμπύκνωσις δὲν δύναται νὰ νοηθῆ. Ἄντ' αὐτοῦ, παραυλοῦσθαι μόνον: «...Ἀμετρίτου εἰς τὰς Διοικητικὰς μελέται. Πάσχυον ὅμως ὅλοι ἀπὸ τὸ ἴδιο ἐλλόγημα: τὴν κατατριβὴν εἰς τὰς θεωρίας. Φυσικὰ ἀπαράμιτος ὁ ὀρισμὸς. Καὶ αἱ ἀναλύσεις. Καὶ αἱ τοποθετήσεις. Καὶ τὸν κκεκῶνα τὸν, ὅμως, καταποντίζεται, συχνὰ, ἡ ὁδία...»

Ἀκολουθεῖ μία γλαφυρὰ ἱστορικὴ ἀνάλυσις τῆς διοικήσεως καὶ τῆς στασιαστικῆς ἀεὶ φθῆς τῆς, τῆς γραφειοκρατίας, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐντέθεν.

Ἀνακαλύπτωμεν ἐν συνεχείᾳ, μαζὶ μὴ ἐν τῷ συγγραφέα, ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι πάντοτε ἐν:

«...Τὸ χερότερον εἶναι ὅτι ἡ δημιουργηθεῖσα κρίσις ἐβάρυνε, κυρίως, ἐπὶ τῆς ποιότητος. Ἐδῶ ἐγκτεται καὶ ἡ βασικὴ αἰτία τῆς κακοδομίας, εἰς τὴν ὁποίαν περιήχηθ' ἡ Διοίκησις...» «...Καὶ ἐξ ἄλλου,

ἡ ἀξίωσις τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ δικαία ἀμερόληπτος, ταχία καὶ θετικὴ ἱκανοποίησις τῶν ὑποθέσεων του, αἱ ὁποῖαι, εἰτε ἠθικῶς, εἰτε οικονομικῶς ἐνδιαφέροντος, εἶναι, πάντως, σημαντικαὶ διὰ τὴν ζωήν. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ ἰαδιόητος ἐπιείκεια εἰς τὴν στελέχων τῆς Διοικήσεως καθίσταται αὐτομάτως σκληρότης ἐναντίον τοῦ λαοῦ... Ἐτεῖ ἐργεταί εἰς τὴν σκένιν ἐκείνη ἡ μείστις παρατηρητικότητος κρίσις τοῦ Σοπενγῶουερ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐμφυτος ἱκανότης δύναται, σχεδόν, νὰ ἀντισταθμίσῃ τὴν ἑλλειψιν μορφώσεως. Ἀλλὰ καμία πνευματικὴ μόρφωσις δὲν δύναται νὰ ἀναληρῶσθ' τὴν ἑλλειψιν ἐμφυτοῦ ἰκανότητος...»

Προχρὸς κάπως ταχύτερον, ἀπαριθμῶν τοὺς τίτλους τῶν κεφαλαίων διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ κέντρον βάρους τοῦ βιβλίου: «Ἀντικεινικὴ νοστορία», «Ἀναξιόπιστος», «Ἐνοχος λοιπὸν», «Νομοθετικὸς λαβύρινθος» [περὶ αὐτοῦ πλέον!], «Ἡ παράδοσις», «Παγκόσμιον τὸ πρόβλημα», «Ἡ ἑλληνικὴ εἰκὼν», «Ἀνάγκη ἀναπροσαρμογῆς», «Τεράστιον ἱστορικὸν ἔργον», «Αἰρίζεται τῆς κακοδομίας», «Τὸ ρωσφετ», «Ἡ ἐξάρτησις ἀπὸ τὴν πολιτικῆν», «Ἡ γραφειοκρατία».

Σταυροῦσθαι πάλιν:

«...ἴστεροτοῦ, ὀλονέν καὶ περισσότερον, ὁ μηχανισμὸς τῆς γραφειοκρατίας. Ὁ πολυλοπὸς αὐτῆς ἡπλοτοῦ μὲ σταθερὰς ἐκτετατικὴν δύναμιν. Καὶ περιέφυγγε μὴ προτοσαν παραλυτικὴν δύναμιν ὀλόκληρον τὸ σύστημα τῆς Διοικήσεως...»

Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ διήγημα Ὁ κῆριος Τημητάρχης τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου:

«...Ὁ κ. Τημητάρχης μαινοῖντας τὸ γραφεῖο τὸν βῆκε μέσα τὸν λαμπρὸ ἥλιον νὰ τὸν κρατῆται εἰς ἀναφορῆς, τίς ὑπογράφει καὶ τίς ἀναβολῆς... Τρέμου τὴν ὑπογραφήν του. Ὁ τελευταῖος γραφίσις τῆς ἐπαρχίας τὸν νοιθεῖ. Οἱ πῶ δύναται τὸ πλιτεῦσθαι ἔχου τὴν ἀνάγκη του καὶ τὸν κολεκτοῦσθαι. Ὁ Ὑπουργὸς ὁ ἴδιος εἶναι μελαστόλακτος μαζὶ τὸ ἅπ τὸν φόβον μῆπος τοῦ καταφέρει καμμιὰ σιγανὴν γραφειοκρατικὴν μαχαίρια, τέτοιος ποῦ εἶναι, ἠογος σάν βαθὺ ποτάμι, ἄμυλτος σάν πηγάδι, κύτοχος τῆς Ὑπηρεσίας, μοναδικὸς γὰ λῦσις καὶ περιπλοκῆς... Οἱ ἄκελοι. Νὰ τὸς ἀνοίγῃ! Νὰ τὸς διαβάξῃ!... νὰ περιμένουν τὸ νῆμα του... Ἀπειρε ὑποθέσεις νὰ σταματοῦν ἐκεῖ καὶ νὰ ὀρμίζουον ἀργά, σάν τὰ φροῦτα στὸν ἥλιον... Ἡ εὐτυχία τῆς ἀναβολῆς...»

«Ὁ ἥλιος χυθῶνται τόσο ἠδονικά στους φακέλους καὶ στοὺς κώδικας, ποῦ ὁ Τημητάρχης ἐνοῖσσε νὰ τὸν κυριεῖαι ἀκράτητο συναίσθημα παντοδυναμίας. Ἐκεῖνο τὸ πρῶτ' ἐπώρησε κάποιον γελοῖον, ἀποφάσισε τὴν στασιμότητα τοῦ Κουτσοπέτρον, ἐματῶισσε δύο χρήσιμα ἡγῶ ὀδοποιίας, εἰτε «βῶδον» τὸν κλητῆρα, ἔβρισε ἕνα γραφεῖο, καί, ὅταν πῆγε γὰ εἰρήσιν στὸν Ὑπουργὸ, τὸ ἀναποδογῆρισε δύο σπουδαῖατα νομοσχέδια, ποῦ εἶχε σχεδίασει, ἐπειδὴ τὸν τρώμαξε μὲ τὴν χρονολογία, τὰ ἄθρα καὶ τὰ νοῦμερα, ποῦ

ἐβγαλε μέσα ἀπὸ τὰ χίλια συρταράκια τῆς μνήμης του. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐνοῖσσε τόσο πολὺ πὸς εἶναι ἀπαράμιτος». Συνεχίζω ἀπαριθμῶν τίτλους κεφαλαίων: «Γραφειοκρατικὴ τυραννία», «Ὁ συγκεντροτισμὸς», «Διὰ τὸν ἐντυπώσεως», «Ἡ Ἐβκόλος Ἄσπτε», «Αἱ συμβουλευτικαὶ ἐπιτροπαί», «Ἡ δικαιοσύνη» [μία παρένθεσις: ὁ σκοπὸς ἀμύζει τὰ μέσα, ἐπ' ὅσον, ὅμως, τὰ μέσα δὲν σπιλῶνται τὸν σκοπὸν: αὐτὸ εἶναι τὸ πῆρες διάγραμμα γνωστοῦ τάγματος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας: ἡ ἀπέραντη ὁμος διαδικασία (μέσον) σπιλῶνται τὸν σκοπὸν (εὐρυθμὸς λειτουργία τοῦ Κράτους) διότι ἐν ὀνόματι τῆς (τῆς διαδικασίας) ταλαιπωροῦνται τὸσον οἱ πολῖται ὅσον καὶ τὸ Κράτος], «Ἡ πολυνομία», «Οἱ ἐπιστιμωτες», «Ἡ ἀναδιοργάνωσις», «Παρεξήγησις τοῦ μύχθου», «Ὁ Τσῶρτσιλ ἐξηγή», «Πραγματικὴ εἰσβολή», «Αἱ ἀρμοδιότητες», «Ἀνάγκη συντονισμοῦ», «Νέοι στόχοι, νέες ἐπιπέδες».

Ἐναῖ ἀκόμη αὐτοῦτον τίτλου τοῦ βιβλίου ἐπιτρέπω μὴ νὰ παραθέσω:

«Ὁ Τσῶρτσιλ... ἐδίδακεν ὅτι ἡ ἐργασία γραφείου δὲν εἶναι ἐργασία ἀποθήρασις. Καὶ συνεπῶς δὲν ἐνδιαφέρουν οἱ ἄρες ἀλλὰ τὸ ἔργον. Φυσικὰ, λέγει ὁ συγγραφεὺς, ὑπάρχουν καὶ λόγοι συντρέχοντες εἰς τὴν τοποθεσίαν τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ... «καὶ δὲν εἶναι, ἐπίσης, ἐπιτετραμμένον τὸ κριτήριον [τοῦ χρόνου] διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ὑπαλλήλου, διὰ τὴν ἠθικὴν ἱκανοποίησιν του καὶ ἐντέθεν διὰ τὴν συμπεριφορὰν καὶ ὀδιστικὴν ὑπηρεσίαν του πρὸς τὸν πολίτην, νὰ ἐγκτεται μόνον εἰς τὴν διάρκειαν καθηλῶσεως του εἰς τὸ γραφεῖον... Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως βαπτικῆ εἶναι ἡ τοιάτη μορφή ἐργασίας. Ὀδηγεῖ εἰς μαρμαρὸν νυχιῆς καὶ εἰς ἐξασθένειαν βιολογικὴν. Καὶ ἡ ἐπιβάρυνσις ἀποβαίνει πολλὰ πῆ...»

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Μιχάλου διακατέχεται ἀπὸ δύο ἀρχάς: ἡ μία ἐκφράζεται ρητῶς, εἶναι ἡ πρῶτη πρότασις τοῦ προλόγου, «Ἡ διοικητικὴ μεταρρυθμισίς, μὲ λογικὴν ἀξιολόγησιν, προβαδίζει πῶς ἐθνικῆς ἀναπτύξεως», ἡ δευτέρα ἀρχὴ εἶναι τὸ ἑλληνικὸν ρητόν: «Ὅκ ἐν τῷ πλοῦτῳ τὸ εὐ ἄλλὰ ἐν τῷ εὐ τὸ πλοῦς».

Μία διαπίστωσις καὶ μία εὐχή, ἀντὶ συγγραρητῆρον πρὸς τὸν συγγραφέα: Μέσα εἰς τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου εὐρίσκει καὶ πολλὰς ἐμπειρίας, προσωπικὰ καὶ γνωστῶν τὸν προσώπων. Αὐτὴ ἡ διαπίστωσις. Αὐτηρὰ. Καὶ ἡ εὐχή, τὴν ὁποίαν μοιραζόμεθα μὴ τὸν συγγραφέα πολλοὶ Ἑλληνας: νὰ παραμείνῃ ἡμῶν ἱστορία ἡ περιγραφομένη εἰς τὴν Διοίκησιν κατὰστασις. Τότε ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου δὴ ἔχη ἐπιτευχθῆ. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ βιβλίου σκοπὸς.

Γ. Θ. ΛΥΜΠΕΡΑΚΗΣ

Ἀφορμὴν εἰς τὴν πρόθεσιν συνοπτικῆς παρουσιάσεως τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν ἔδωκεν ἡ μελέτη τῆς βιβλιογραφίας εἰς τὰ πλαίσια ἐρεῖνης ἡ ὁποία διεξάγεται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Κέντρον Κοινο-